

T.C.
DEVLET BAKANLIĞI

Sayı : B.02.0.006-16/093

27.12.2009

Konu :

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

- İlgi : a) 17/11/2008 tarihli ve KAN.KAR.MD.A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/5359-9271/19750 sayılı yazınız.
b) 19/11/2008 tarihli ve B.02.0.KKG.0.12/106-97-15/4569 sayılı yazı.
d) 03/12/2008 tarihli ve B.02.2.TCM.0.00.00.00.2008-ÖKM-D/131/65082,
c) 23/01/2009 tarihli ve B.02.1.HZN.0.13.05.02-610/03298 sayılı yazılar.

Adana Milletvekili N.Gaye ERBATUR tarafından Sayın Başbakanımıza tevcih edilen Sayın Başbakanımızca da kendileri adına koordinatörlüğümde cevaplandırılmasını tensip ettiği 7/5359 sayılı yazılı soru önergesi hakkındaki ilgi (a) yazınız üzerine, Bakanlığım bağlı ve ilgili kuruluşları Hazine Müsteşarlığı, ve T.C. Merkez Bankası Başkanlığı'ndan alınan ilgi (d) ve (c)'deki kayıtlı yazılar ve ekleri ilişikte gönderilmektedir.

Bilgilerine arz ederim.

Mehmet ŞİMŞEK
Devlet Bakanı

EKLER :

İlgi (d) ve (c)'de kayıtlı yazılar
ve ekleri (2 adet-12 sayfa)

DAĞITIM :
Gereği :
TBMM Başkanlığına

Bilgi :
Başbakanlığa

T.C.
BAŞBAKANLIK
Hazine Müsteşarlığı

Sayı: B.02.1.HZN.0.13.05.02-610/
Konu: Soru Önergesi

23.01.09* 03298

DEVLET BAKANLIĞINA
(Sn. Mehmet ŞİMŞEK)

İlgi 19.11.2008 tarihli ve B.02.0.006/(16) 1212 sayılı yazınız.

İlgi yazı ile Adana Milletvekili Sayın N.Gaye ERBATUR tarafından Başbakan Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN'a tevcih edilen 7/5359 esas numaralı soru önergesi gönderilmiş ve Hazine Müsteşarlığını ilgilendiren hususların yanıtlanması talep edilmiştir.

Söz konusu soru önergesine ilişkin olarak Hazine Müsteşarlığı tarafından hazırlanan cevap metni ekte yer almaktadır.

Bilgileri ile gereğini arz ederim.

İbrahim H. ÇANAKCI
Müsteşar

EKLER:

1- Yazı (6 Sayfa)

T.C.	
DEVLET BAKANLIĞI	
Sayı	093
Tarih	23.01.2009

ADANA MİLLETVEKİLİ SAYIN N. GAYE ERBATUR'UN
BAŞBAKAN SAYIN RECEP TAYYİP ERDOĞAN'A TEVCİH ETTİĞİ
7/5359 ESAS NUMARALI SORU ÖNERGESİ İLE İLGİLİ OLARAK
HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI TARAFINDAN HAZIRLANAN CEVAP METNİ

SORU 1. Dünyada yaşanan büyük durgunluktan Türkiye'nin etkilenmemesi için, kısa, orta ve uzun vadede alınan önlemler nelerdir?

SORU 2. Çeşitli platformlarda, ilgili meslek birlikleri ve sivil toplum örgütlerince dile getirilen uyarılar dikkate alınmakta mıdır? İlgili kuruluşların temsilcileri bir araya gelinerek mevcut ekonomik krizin ülkemizi asgari düzeyde etkilemesi için neler yapılabileceğinin tartışılabileceği bir toplantı düzenilmesi düşünülmekte midir?

SORU 3. Dolarda yaşanan beklenmedik artışlar karşısında sabit gelirli ve alt gelir grubuna ait vatandaşlarımızın içine düştüğü ekonomik sıkıntıları gidermek için alınan önlemler nelerdir?

SORU 5. Ülkeye giren döviz miktarını artırmak için, sıcak para akışının ötesinde, kalıcı ne gibi tedbirler alınması düşünülmektedir?

CEVAP 1., 2., 3. ve 5. Son yıllardaki ortaya koyduğu güçlü ekonomik performans ve hayata geçirilen yapısal reformlar ülkenin makroekonomik temellerini önemli ölçüde güçlendirmiştir. Özellikle kamu maliyesi alanında sağlanan disiplin, özel sektör kaynaklı büyüme, bankacılık kesiminin güçlenmesi ve yatırım ortamının iyileştirilmesi ülkemizin risklere karşı kırılganlığını azaltmıştır.

Diğer taraftan, küresel krizin devam ettiği ve uluslararası likiditenin daraldığı mevcut konjonktürde, özel sektörün dış borçlanmasının tutar, maliyet ve vade bakımından bir miktar olumsuz etkilenmesi muhtemeldir. Bununla birlikte, küresel krizin etkilerini hafifletmek ve döviz piyasasındaki aksaklıkları en aza indirmek amacıyla çeşitli önlemler alınmış ve alınmaya devam edilmektedir. Çalışmalarımızda, mesleki birliklerin ve sivil toplum örgütlerinin çeşitli ortamlarda dile getirdikleri öneriler de dikkate alınmakta ve değerlendirilmektedir.

Küresel kriz kapsamında alınan ve alınmaya devam eden önlemler aşağıda özetlenmiştir.

FİNANSMAN SAĞLANMASINA YÖNELİK ÖNLEMLER

- Bazı Varlıkların Milli Ekonomiye Kazandırılması Hakkında Kanun, 5811 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak 13.11.2008 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Kanun ile, gerçek ve tüzel kişilere ait olup yurt dışında bulunan para, döviz, altın, menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçları ve taşınmazların milli ekonomiye kazandırılması ve yurt içinde bulunan ancak işletmelerinin öz kaynakları içinde yer almayan bu türden varlıkların sermaye olarak konulmak suretiyle işletmelerin sermaye yapılarının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır. Düzenlemeyle;
 - Gerçek veya tüzel kişilerce, 1/10/2008 tarihi itibarıyla sahip olunan ve yurt dışında bulunan; para, altın, döviz, menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçları ile varlığı kanaat verici bir belgeyle ispat edilen taşınmazların beyan edilen değerleri üzerinden yüzde 2 oranında vergi alınması,
 - Gelir veya kurumlar vergisi mükelleflerince sahip olunan ve Türkiye’de bulunan ancak 1/10/2008 tarihi itibarıyla kanuni defter kayıtlarında işletmenin özkaynakları arasında yer almayan para, altın, döviz, menkul kıymet ve diğer sermaye piyasası araçları ile taşınmazların beyan edilen değerleri üzerinden yüzde 5 oranında vergi alınması,
 - Bu kapsamda bildirilen ve beyan edilen varlıklar hakkında, 1/1/2008 tarihinden önceki dönemlere ilişkin hiçbir suretle vergi incelemesi ve vergi tarhiyatı yapılmaması,
 - Yurtdışında elde edilen ticari kazançların, 31 Mayıs 2009 tarihine kadar Türkiye’ye transfer edilmesi halinde gelir ve kurumlar vergisinden muaf olması kabul edilmiştir.
- Hisse senedi işlemlerinde yerli yatırımcılar için uygulanmakta olan yüzde 10’luk stopaj, 13.11.2008 tarih ve 14272 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile sıfırlanmıştır. Böylece hisse senedi stopajında yerli-yabancı ayrımı kaldırılmıştır.
- Vergi borçlarının onsekiz ay süreyle yüzde 3 faizle taksitlendirilmesi imkanı getirilmiştir.

ÜRETİM, İSTİHDAM VE İHRACATIN DESTEKLENMESİNE YÖNELİK ÖNLEMLER

- Mayıs ayında kanunlaştırılan İstihdam Paketi Ekim ayı başında yürürlüğe girmiştir. Bu paket kapsamında işveren primi beş puan düşürülmüş genç ve kadınların istihdamına yönelik işveren primlerine beş yıl boyunca devlet desteği getirilmiştir.

- Reel sektörü desteklemek amacıyla KOBİ'lere kredi desteği verilmiştir. Bu kapsamda;
 - Esnaf ve Sanatkar Destek Kredi Programıyla imalatçı esnaf ve sanatkarlara sıfır faizli kredi desteği verilmiş, yaratılan kredi hacmi 700 milyon TL'ye ulaşmıştır.
 - İhracatçı KOBİ'lerin finansman ihtiyaçlarını karşılamak için 650 milyon Dolar hacimli sıfır faizli ihracat destek kredisi uygulaması başlatılmıştır.
 - Halk Bankası ile TOBB arasında imzalanan protokolle 800 milyon TL'si nakdi ve gayri nakdi kredi, 400 milyon Doları ise ihracat kredisi olmak üzere yaklaşık 1,5 milyar TL'lik yeni bir kredi imkanı KOBİ'lerin kullanımına sunulacaktır.
 - Eximbank'ın ödenmiş sermayesi, bütçe imkanları da gözönüne alınarak, ihracatı daha fazla desteklemesini sağlayacak şekilde artırılacaktır.
 - Hazine, Eximbank'a garanti ve ikraz yoluyla destek sağlayacaktır. Bu amaçla, Hazine'nin 2009 yılında sağlayabileceği toplam garanti ve ikraz limiti 1 milyar dolar artırılarak 4 milyar dolara çıkarılmıştır. Bu imkanın önemli bir bölümü ihracatın ve KOBİ'lerin finansmanına yönelik olarak kullanılacaktır.
- Başta GAP olmak üzere, bölgesel gelişme ve sosyal kalkınma projeleri için 2008-2012 döneminde 14,5 milyar TL tutarında ek finansman sağlanması öngörülmüştür.
- İhracatçılara kullandırılmak üzere belirlenmiş olan ihracat reeskont kredisi limiti 500 milyon ABD Doları artırılarak 1 milyar ABD Dolarına yükseltilmiştir. Ayrıca, ihracat reeskont kredisi uygulama esas ve şartları yeniden düzenlenerek, bu kredilere kullanım kolaylığı getirilmiştir. Bu amaçla;
 - Akreditifli işlemlerde akreditif bedelinin Merkez Bankası'na temlik edilmesi şartı kaldırılmıştır.
 - Türk Eximbank tarafından uygulanmakta olan sevk öncesi ihracat kredisi kapsamına mal mukabili ihracatın finansmanı da dahil edilmiştir.
 - İhracatın finansmanında reeskonta getirilecek senetlerde, yurt dışı bankalarca ödeme garantisi verilme şartı kaldırılmış, Türk Eximbank ve diğer ticari bankaların ödeme garantisi yeterli görülmüştür.

DÖVİZ VE TL LİKİDİTESİNİN ARTIRILMASINA YÖNELİK ÖNLEMLER

- Türk bankacılık sisteminde bir döviz likidite sorunu olmamasına rağmen, küresel para piyasalarındaki sorunların ülkemize olan yansımalarını sınırlamak amacıyla, 9 Ekim 2008 tarihinde Merkez Bankası kendi nezdindeki Döviz Depo Piyasasında aracılık faaliyetlerine yeniden başlamıştır. Böylece, bankaların Merkez Bankası aracılığı ile birbirlerinden ABD Doları ve euro üzerinden döviz borç alıp vermelerine olanak sağlanmıştır. Ayrıca, bankaların bilanço büyüklükleri dikkate alınarak Döviz ve Efektif Piyasaları işlem yapma limitleri 14 Ekim 2008 tarihinde 5.4 milyar ABD Dolarına, 23 Ekim 2008 tarihinde ise 10,8 milyar ABD Dolarına yükseltilmiştir.
- Merkez Bankası'na yapılan döviz alım ihalelerine 16 Ekim 2008 itibariyle ara verilmiş, sağlıklı fiyat oluşumlarının önlenmesi amacıyla 24 Ekim 2008 tarihinde döviz satım ihalelerine başlanmıştır. Döviz piyasasındaki derinliğe ilişkin kaygıların azalması ile beraber döviz satım ihalelerine 30 Ekim 2008 tarihinde son verilmiştir.
- Bankalararası döviz piyasasında döviz likiditesi akışkanlığının artırılmasını sağlayarak finansal sistemdeki akışkanlığı ve kredi piyasalarının etkin çalışmasını desteklemek amacıyla, 21 Kasım 2008 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere;
 - Bankaların, Döviz ve Efektif Piyasaları - Döviz Depo Piyasası'nda kendilerine tanınan borçlanma limitleri çerçevesinde ABD Doları ve euro cinsinden Merkez Bankası'ndan alabilecekleri döviz depolarının vadesi 1 haftadan 1 aya yükseltilmiş,
 - Söz konusu piyasada yüzde 10 olarak belirlenmiş borç verme faiz oranları ABD Doları için yüzde 7'ye ve euro için yüzde 9'a düşürülmüştür.
- Yüzde 11 olan yabancı para zorunlu karşılık oranı 2 puan azaltılarak yüzde 9 düzeyine indirilmiştir. Yabancı para zorunlu karşılık oranında yapılan bu indirimle bankacılık sistemine yaklaşık 2,5 milyar ABD Doları ek döviz likiditesi sağlanmıştır.
- Türk Lirası mevduatı ve kredileri teşvik etmek amacıyla yabancı para zorunlu karşılıklara faiz ödenmesi uygulamasına son verilmiş, Türk parası zorunlu karşılıkların faiz oranı ise artırılmıştır. Bu çerçevede, Türk parası zorunlu karşılıklara ödenen faiz oranı Merkez Bankası gecelik borçlanma faiz oranının yüzde 75'i seviyesinden 80'i seviyesine çıkarılmıştır.

- Hazine'nin, önümüzdeki dönemde iç piyasada yatırımcı tabanını genişletmek amacıyla hasılat payına ve temettü gelirlerine endeksli tahviller gibi yeni finansman araçları kullanması planlanmaktadır.

Bu önlemler sayesinde, küresel mali krizin ülkemize olan etkisinin asgari düzeyde kalacağı beklenmektedir. Nitekim, son yıllarda uygulanan başarılı politikalar sayesinde mali disiplin sağlanmış, borç sürdürülebilirliği konusundaki kaygılar ortadan kalkmış, birçok yapısal reform hayata geçirilmiş ve bankacılık sektörü son derece güçlü hale gelmiştir. Türkiye ekonomisi, krizden kısa vadede bir miktar olumsuz etkilenebilecektir. Küresel ekonomide yaşanacak bir toparlanma ile birlikte, ekonomimizin uzun dönem performansına yaklaşması beklenmektedir. Küresel mali krize bağlı olarak yaşanan olumsuz gelişmeler ülkemizin refahının ve rekabet gücünün artırılması gibi orta ve uzun vadeli hedeflerimizi ve bu doğrultuda devam eden çalışmalarımızı etkilemeyecektir. Diğer taraftan, Türk Hükümeti ve Merkez Bankası ihtiyaçlar doğrultusunda yeni önlemler almaya devam edecektir.

SORU 4. Artan cari açığı gidermek için ne gibi önlemler alınması düşünülmektedir?

CEVAP 4: Türkiye ekonomisinde son dönemde cari işlemler dengesinde gözlenen bozulmanın temelinde yurtiçi yatırımların tasarruflardan daha yüksek olması, yüksek ekonomik büyüme ile birlikte mevcut üretim yapısı çerçevesinde artan ithal ara malı ve sermaye malı gereksinimi ve enerji fiyatlarındaki artışlar rol oynamıştır.

Cari işlemler açığını azaltmada temel yaklaşım tasarrufların artırılmasıdır. Bu kapsamda, bir yandan yatırımların kalitesini yükseltirken, diğer yandan yurt içi tasarrufları artırıcı düzenlemelerin hayata geçirilmesine önem verilmektedir. Yurt içi tasarrufların artırılması kapsamında en önemli reformlardan biri olan Sosyal Güvenlik Reformu 2008 yılı içerisinde yürürlüğe konulmuştur. Yurt içi tasarrufların yapısal olarak artırılmasına uzun dönemde katkı sağlayacak bir diğer unsur da, son yıllarda hızlı bir büyüme gösteren bireysel emeklilik sistemidir.

Cari açığın azaltılması yönünde en önemli adımlardan biri de rekabet gücünün artırılması için yapılan düzenlemelerdir. Sanayide rekabet gücünün artırılması konusunda atılması gereken adımları belirlemek ve bu alanda ilgili tüm kesimler arasında bir diyalog ortamı oluşturmak amacıyla, Sanayinin Rekabet Gücünün Geliştirilmesi Daimi Özel İhtisas Komisyonunu (DÖİK) oluşturulmuştur. DÖİK, geçen süre içerisinde sanayi sektörüne ilişkin

vizyonun belirlenmesi, sektörel önceliklerin tespiti ve sanayi stratejisi ile yeni teşvik sisteminin tasarımı konularında önemli katkılar sağlamıştır. Türkiye’de yatırım ortamının önündeki engellerin belirlenmesi ve ortadan kaldırılmasına yönelik önerilerin geliştirilmesi amacıyla oluşturulan Yatırım Ortamını İyileştirme Koordinasyon Kurulu (YOİKK) ile Yatırım Danışma Konseyi (YDK), bu alandaki çalışmalara yön vermeye ve katkı sağlamaya devam etmektedir.

Ülkenin demografik yapısı, eğitim düzeyi, işgücü ve ürün piyasalarına ilişkin gelişmeler, AR-GE yatırımları ve uygulanan yapısal politikalar cari işlemler dengesinin orta ve uzun dönemde en önemli belirleyicileridir. Bu çerçevede, 2008 yılında yürürlüğe koyulan İstihdam Paketi ile bir taraftan işveren üzerindeki yüklerin azaltılması suretiyle sanayinin rekabet gücüne katkı sağlanmış, diğer taraftan da istihdam piyasasının etkinleştirilmesi suretiyle, tüm toplumu etkileyen işsizlik sorununun ve kayıtdışılığın azaltılması yönünde çok önemli bir adım atılmıştır. Rekabet gücünü kalıcı olarak artıracak bir diğer önemli adım da yine 2008 yılında yürürlüğe giren AR-GE teşvik yasasıdır. Bu yasa ile firmaların araştırma ve geliştirme kapasitelerinin artırılarak rekabet güçlerinin yükseltilmesi ve Türkiye’nin uluslararası firmalar tarafından bir AR-GE merkezi olarak görülmesi hedeflenmektedir.

Önümüzdeki dönemlerde de, istihdam üzerinde mali ve mali olmayan yüklerin azaltılması, işgücü piyasasının esnekliğinin artırılması, ürün piyasalarında varolan katılıkların giderilmesi, yatırım ortamının iyileştirilmesi, verimliliğin artırılması ve AR-GE faaliyetlerinin desteklenmesine yönelik olarak devam edecek olan mikro politikalar cari işlemler açığının kalıcı bir biçimde çözümüne katkıda bulunacaktır.

Enerji fiyatlarındaki artıştan kaynaklı cari işlemler açığı ise, uygulanan ekonomi politikasının doğrudan kontrolü dışındaki global piyasa gelişmeleri tarafından belirlenmektedir. Öte yandan, enerjide dışa bağımlılığın azaltılması çerçevesinde son dönemde, başta kömür ve yenilenebilir enerji olmak üzere yerli kaynaklara ağırlık verilmiştir. Ayrıca, enerji üretim ve tüketiminde verimlilik artışı sağlanmıştır. Özellikle, nükleer santral projesi ile Afşin-Elbistan yöresindeki büyük kömür santrali projelerine başlanacak olması, ülkemizin dışa bağımlılığını azaltacak gelişmelerdir. Bunun yanı sıra, rüzgara dayalı santraller ile güneş enerjisinden azami ölçüde yararlanma konusunda gerekli yasal ve teknik altyapı oluşturulmuş bulunmaktadır. Bu alanda özel sektör yatırımlarının kısa süre içinde hızla devreye girmesi beklenmektedir.

Yaşanan küresel krizin etkisiyle iç talebin daralması sonucu ithalatın yavaşlaması ve son dönemlerde petrol fiyatlarının düşüş eğilimi göstermesi sonucunda cari işlemler açığının önümüzdeki dönemde azalması beklenmektedir.

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

ANONİM ŞİRKETİ
SERMAYESİ : YTL 25.000
İDARE MERKEZİ : ANKARA

İDARE MERKEZİ

Cevaplarda şu işaretlerin tekrarını dileriz :

B.02.2.TCM.0.00.00.00

2008-ÖKM-D/131

ANKARA, 03 Aralık 2008

65082

T.C. DEVLET BAKANLIĞI

(Sayın Mehmet ŞİMŞEK)

ANKARA

İlgi: 19.11.2008 tarih ve B.02.0.006/(16)1212 sayılı Evrak Akış Talimat Formu.

İlgide kayıtlı Evrak Akış Talimat Formu ekinde Bankamıza ulaşan Adana Milletvekili Nevin Gaye Erbatur'un Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a tevcih ettiği, 7/5359 sayılı yazılı soru önergesi incelenmiş olup Bankamız değerlendirmeleri ilişikte gönderilmektedir.

Bilgilerinize saygılarımızla arz ederiz.

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

İdare Merkezi

Durmuş YILMAZ
Başkan

Dr. Erdem BAŞÇI
Başkan Yardımcısı

Ek: 1 (4 sayfa)

T.C.
DEVLET BAKANLIĞI
1271
03.12.2008

ADANA MİLLETVEKİLİ SAYIN NEVİN GAYE ERBATUR'UN
BAŞBAKAN RECEP TAYYİP ERDOĞAN'A TEVCİH ETTİĞİ
7/5359 SAYILI YAZILI SORU ÖNERGESİNE İLİŞKİN
TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASININ DEĞERLENDİRMESİ

Soru 1: Dünyada yaşanan büyük durgunluktan Türkiye'nin etkilenmemesi için, kısa, orta ve uzun vadede alınan önlemler nelerdir?

Cevap (1): Küresel finans piyasalarındaki güven kaybının artması küresel likidite akışını olumsuz etkileyerek kredi piyasalarının etkin biçimde çalışmasını engellemektedir. Söz konusu olumsuzlukları gidermek için her ülke kendi tedbirini almaktadır. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası da küresel durgunluğun ülkemiz üzerindeki etkilerinin azaltılmasına yönelik tedbirlere destek vermek amacıyla görev alanına giren konularda bir dizi önlem almıştır.

İlk olarak, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası piyasaya gereken Yeni Türk lirası likiditesini sağlayarak finans ve kredi piyasalarımızın akışkanlığını desteklemektedir. İkinci olarak döviz piyasasına ilişkin önlemler alınmıştır. Küresel ekonomideki belirsizliklerin yüksek seviyelerde olduğu bu dönemde döviz rezervlerinin öncelikli olarak bankacılık sistemimizin döviz likiditesini desteklemek amacıyla kullanma stratejisi benimsenmiştir. Bu çerçevede, 9 Ekim 2008 tarihinde, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası nezdindeki Döviz Depo Piyasasında aracılık faaliyetlerine yeniden başlanmıştır. Bu piyasadaki borç verme faizi artırılmış ve vadeler uzatılmıştır.

Böylece, bankaların Merkez Bankası aracılığı ile birbirlerinden ABD doları ve euro üzerinden döviz borç alıp vermelerine olanak sağlanmıştır. Döviz Depo Piyasası sayesinde dönemsel olarak likiditesi yüksek olan bankalarımız geçici olarak likidite ihtiyacı bulunan bankalarımıza daha kolay ve güvenli bir şekilde borç verebilmiş, söz konusu piyasanın varlığı mevcut şartlarda önemli bir güven unsuru oluşturmuştur. Nitekim, faaliyete başlayan Döviz Depo Piyasasında, işlem hacimlerinin arttığı ve faiz oranlarının gerilediği gözlenmiştir.

Ayrıca, Türk bankacılık sisteminin önümüzdeki aylar boyunca olası döviz likidite ihtiyaçlarını hiç bir sorun yaşamadan sağlayabilmesi için, bankaların bilanço büyüklükleri dikkate alınarak Döviz ve Efektif Piyasaları işlem yapma limitleri ilk kez 14 Ekim 2008 tarihinde artırılmış olup, daha sonra 24 Ekim 2008 tarihinde güncellenerek bu tarihten itibaren bankaların Döviz ve Efektif Piyasaları işlem yapma limitleri her bir kurum için 2 katına çıkarılarak toplamda 10.8 milyar ABD dolarına yükseltilmiştir.

Döviz Depo Piyasası aracılığıyla döviz likiditesi akışkanlığının artırılmasına ilave olarak, Türk bankalarının likidite durumlarını daha da güçlendirmek amacıyla 16 Ekim 2008 tarihinden başlamak üzere döviz alım ihalelerine ara verilmiştir. Böylelikle, döviz alım ihaleleri yoluyla kalıcı olarak döviz piyasasından çekilen likiditenin sistemde kalması hedeflenmektedir.

Diğer taraftan, uluslararası kredi piyasalarında yaşanan sorunların global likidite akışını olumsuz etkileyerek özellikle ABD doları likiditesine olağanüstü bir talep doğurması sonucu döviz piyasasında derinliğin kaybolmasına bağlı olarak sağlıklı fiyat oluşumları gözlemlendiğinden, uygulanmakta olan dalgalı kur rejimi ile çelişmeyecek şekilde döviz kurlarının piyasada belirlenmesi ilkesi çerçevesinde 24 Ekim 2008 tarihinde döviz satım ihaleleri yoluyla döviz likiditesi sağlanmasına başlanmıştır. İhalelerde satımı yapılacak tutar günlük 50 milyon ABD doları olarak belirlenmiş, gerekli görülen günlerde ihalelerdeki satım tutarının artırılabilmesi duyurulmuştur. Ancak, global piyasalardaki olumlu gelişmelerin de etkisiyle döviz piyasasındaki derinliğe ilişkin kaygıların azaldığının izlenmesi üzerine, döviz satım ihaleleri 30 Ekim 2008 tarihinden itibaren durdurulmuştur.

21 Kasım 2008 tarihinde de küresel ekonomide yaşanan sorunların ülkemiz piyasalarına etkilerini azaltmak, söz konusu piyasaların işleyişini düzenli hale getirmek ve kredi piyasalarının etkin çalışmasını desteklemek amacıyla, Döviz Depo Piyasası'nda bankaların kendilerine tanınan borçlanma limitleri çerçevesinde, ABD doları ve euro cinsinden Merkez Bankası'ndan alabilecekleri döviz depolarının vadesi 1 haftadan 1 aya yükseltilerek, söz konusu piyasada yüzde 10 olarak belirlenmiş borç verme faiz oranları ABD doları için yüzde 7'ye, euro için yüzde 9'a düşürülmüştür.

Küresel likidite koşullarındaki gelişmeler, bankaların likidite yönetiminin önemini artırmaktadır. Bu çerçevede, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası bundan sonra da döviz piyasasının etkin çalışması ve döviz likiditesinin desteklenmesi amacıyla gerektiği durumlarda ilave önlemleri almaya devam edecektir. Buna ilişkin olarak, önümüzdeki dönemde, döviz depo işlem limitlerinin tekrar artırılması, döviz cinsi zorunlu karşılık oranlarının sınırlı ölçülerde indirilmesi mümkündür.

Diğer taraftan Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'nın Yeni Türk Lirası (YTL) likidite yönetimi genel çerçevesi oldukça esnek ve bankacılık sisteminin likidite ihtiyacını etkin bir şekilde karşılayabilecek yapıdadır. Merkez Bankası, YTL para piyasalarında hiçbir aksaklığa izin vermeyecek, ödemeler sisteminin sağlıklı bir şekilde çalışmaya devamını temin edecektir. Bu çerçevede, önümüzdeki dönemde piyasada YTL likidite sıkışıklığının artması durumunda:

1. Likidite sıkışıklığının gelişimine bağlı olarak, repo işlemleri ile fonlama vadesinin uzatılması ve doğrudan DİBS alımları,
2. Likidite sıkışıklığının kalıcı olarak artması ve diğer önlemlerin yeterli olmaması halinde, YTL zorunlu karşılıkların sınırlı ölçüde indirilmesi gündeme alınabilecektir.

Bunun yanında, piyasaların etkin bir şekilde işlemlerini sağlamak amacıyla, gerektiğinde diğer önlemlere de başvurulabileceği kamuoyuna duyurulmuştur.

Bütün bu önlemler uluslararası piyasalardaki sorunların ekonomimiz üzerindeki etkilerinin sınırlanmasına destek vermiştir. Merkez Bankası bundan sonra da, fiyat istikrarı temel amacı ile çalışmadığı takdirde, bu konuda üzerine düşeni yapmaya devam edeceğini belirtmiştir.

Soru 3. Dolarda yaşanan beklenmedik artışlar karşısında sabit getirili ve alt gelir grubuna ait vatandaşlarımızın içine düştüğü ekonomik sıkıntıları gidermek için alınan önlemler nelerdir?

Cevap (3) Ülkemizde hanehalkının finansal kesime olan borcu artış göstermektedir. Hanehalkı toplam yükümlülüklerinin GSYH'ye oranı 2007 yılında yüzde 11,7 iken, 2008 yılı ilk yarısı itibariyle yüzde 12,6'ya yükselmiştir.

Hanehalkı borcu 2008 yılı Eylül ayı itibariyle 2007 yılı sonuna göre yüzde 24, faiz ödemeleri ise yüzde 19,8 artış göstermiştir. Faiz ödemelerinin hanehalkı harcanabilir gelirine oranında 2007 yılına kıyasla önemli bir değişim gözlenmezken, hanehalkı toplam borcunun harcanabilir gelirine oranı 2007 yılına kıyasla artış göstererek, yüzde 22,6 olarak gerçekleşmiştir.

Bu göstergeler hanehalkının geri ödeme gücünün gerilediğine işaret etse de, yabancı ülkelerle karşılaştırıldığında hanehalkının finansal kesime olan yükümlülüklerinin halen birçok ülkeden düşük olduğu görülmektedir. Örneğin, toplam hanehalkı yükümlülüklerinin GSYH'ye oranı 2007 yılı AB ortalaması olarak yüzde 55,8, Macaristan'da yüzde 23,2, Polonya'da yüzde 23,7, Yunanistan'da yüzde 40,9, Portekiz'de yüzde 78,6, İspanya'da yüzde 80,4 iken, Türkiye için söz konusu oran sadece yüzde 11,7'dir.

Bilindiği gibi, "Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar" uyarınca hanehalkının döviz cinsinden kredi kullanması mümkün bulunmamaktadır. Bu nedenle, hanehalkına yalnızca dövize endeksli tüketici kredisi kullanılabilmektedir. Söz konusu kredilerin toplam tüketici kredilerine oranı ise 2007 yılı sonunda yüzde 4,3 iken, 2008 yılı Eylül ayı itibariyle yüzde 5'e, dövize endeksli konut kredilerinin toplam konut kredileri içindeki payı ise aynı dönemde Türk lirasının değer kaybetmesinin de etkisiyle yüzde 7,3'ten yüzde 9,0'a yükselmiştir. Birçok ülkeyle karşılaştırıldığında yabancı para bireysel kredilerin toplam bireysel krediler içindeki payının oldukça düşük olduğu görülmektedir. Ayrıca, hanehalkının bankacılık kesimine olan dövize endeksli yükümlülükleri Eylül 2008 itibariyle 3.5 milyar ABD doları, döviz cinsinden varlıkları ise 70.7 milyar ABD doları olup, hanehalkı uzun pozisyon taşımaktadır. Bu göstergeler hanehalkı kur riskinin düşük olduğunu ve hanehalkının döviz kurunda yaşanabilecek artışlar karşısında büyük ölçüde korunaklı olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, kişi bazında farklılıklar olabileceği de gözönünde bulundurulmalıdır.

Uygulanan dalgalı döviz kuru rejiminde döviz kurlarında aşağı yönlü değişimler olduğu gibi yukarı yönlü değişimler de olabilmektedir. Bankamızın döviz kurunun seviyesi ile ilgili bir hedefi

ve/veya taahhüdü bulunmamakla birlikte, iletişim politikamız çerçevesinde kamuoyuna, her türlü işlemlerde Türk parasının kullanılması, döviz geliri olmayanların dövizle borçlanmamaları, borçlandıkları takdirde risklerini yönetmeleri gerektiği hatırlatılmaktadır.

Hanehalkının finansal kesime olan borcu artış göstermekteyse de söz konusu borcun sınırlı bir kısmının dövizle endeksli olması nedeniyle, hanehalkının ekonomik konjonktürde yaşanabilecek olumsuz gelişmelerden asgari düzeyde etkileneceği düşünülmekle birlikte, döviz kuru hareketlerinin genel fiyatlar düzeyinde yaratabileceği olumsuz etkilerden her kesim gibi hanehalkının da etkilenecek olması tabiidir.

Soru 4: Artan cari açığı gidermek için ne gibi önlemler alınması düşünülmektedir?

Cevap(4): Cari işlemler açığının son yıllarda genişlemesinde, başta ham petrol olmak üzere uluslararası enerji fiyatlarındaki hızlı artış temel belirleyici olmuştur. 2008 yılının ilk dokuz aylık dönemi itibarıyla, Türkiye'nin ham petrol/doğalgaz, maden kömürü/linyit ve kok kömürü ile rafine edilmiş petrol ürünleri toplamından oluşan enerji ihracatı 6,2 milyar ABD doları, buna karşın enerji ithalatı 38,6 milyar ABD doları olmuştur. Dolayısıyla, net enerji ithalatı 32,4 milyar ABD dolarına yükselmiş ve aynı dönemde cari işlemler açığı 35,4 milyar ABD doları düzeyinde gerçekleşmiştir. Artan enerji fiyatları ortamında enerjide net ithalatçı konumunda olmak cari işlemler açığını önemli ölçüde artırıcı etkide bulunmuştur. Ayrıca, enerji dış ticaret fiyatlarının 2002 yılı ortalama düzeyinde olduğu varsayımı altında yapılan hesaplamada, cari işlemler açığının yılın ilk dokuz aylık döneminde 32,4 milyar ABD doları yerine 9,7 milyar ABD doları olduğu görülmektedir.

Son aylarda uluslararası enerji fiyatları hızlı bir şekilde gerilemektedir. Temmuz ayında 140 ABD dolarının üzerine çıkan OPEC petrolü varil fiyatı Kasım ayı sonu itibarıyla 50 ABD dolarının altına inmiştir. Söz konusu gelişme, enerji ürünlerinde net ithalatçı olan Türkiye için cari işlemler açığında belirgin bir gerilemeyi ima etmektedir. Diğer yandan, uluslararası finansal piyasalardaki dalgalanma, iç ve dış talepte daralma ve Türk lirasında aşınma yoluyla dış ticaret üzerinde etkisini göstermektedir. Nitekim, Ekim ve Kasım aylarında ihracat ve ithalatta belirgin düşüşler olmuştur. İhracat ve ithalattaki gerilemenin, ithalatta daha belirgin olmak üzere, önümüzdeki dönemde de sürmesi beklenmektedir. Bu çerçevede, ithalat talebindeki yavaşlama, enerji ithalat fiyatlarındaki düşüş ile birlikte değerlendirildiğinde, cari işlemler açığında 2008 yılının kalan aylarında ve 2009 yılında kayda değer bir gerilemeye yol açacağı tahmin edilmektedir.